

SIMOJOKI-LIFE

SUOJAVYÖHYKKEET VESIENSUOJELUSSA

Opas Simojokivarren viljelijöille

LAPIN
YMPÄRISTÖKESKUS

Simojokivarren maatalous

Maataloudella on vankka asema Simojokivarressa. Simon ja Ranuan kuntien alueella on noin 260 aktiivivilaa. Tiloilla on käytössä lähes 6 500 hehtaaria peltopinta-alaa, josta lähes 2 400 hehtaaria sijoittuu Simojoen varteen. Jokivarressa on yhteensä noin 70 aktiivivilaa, joista valtaosa on maitokarjatiloja. Jokiosuudella toimii myös muutamia lihakarjatiloja. Simon kunnan puolella maatalous on keskittynyt pääasiassa Yli-Kärpän, Saarikosken, Ala-Jokikylän, Vilminperän ja Simonkylän alueelle. Ranuan kunnan puolella jokivarren tilat sijaitsevat pääasiassa Hosio-Leppiaho-Rovastinaho välisellä alueella.

Joen veden laatu ja kuormitus

Vesistöjen käyttökelpoisuusluokituksen mukaan Simojoki kuuluu kokonaisuudessaan luokkaan hyvä. Kyseisessä luokassa vesialue on lähes luonnontilainen tai lievästi rehevöitynyt, mutta vesistö soveltuu vielä hyvin eri käyttömuotoihin.

Simojokivarsi on elinvoimaista maatalousaluetta.

Simojoen yläosalla vesi on niukkaravinteista ja luonnostaan lievästi humuspitoista. Alaosalla ravinnepitoisuudet ovat suuremmat ja vesi lievästi rehevää. Ravinnepitoisuudet joessa riippuvat mm. veden valuman ja virtaaman suuruudesta. Korkeimmillaan ravinnepitoisuudet ovat keväällä. Merkittävimmät joen veden laatua heikentävät tekijät ovat vesistön keski- ja alaosille painottuvat metsäojitus, turvetuotanto, peltoviljely ja muu maatalous. Simojoen pääuomassa veden laadun huononeminen alajuoksulle päin tapahtuu lähinnä Hirviniva-Valajakoski-Tainikoski osuudella. Tällä alueella jokeen kohdistuu mm. maatalouden kuormitusta suoraan Simojoen rannoilta.

Simojoki-Life ja maatalouden vesiensuojelu

Simojoen vesistöalueella on käynnissä Euroopan Unionin LIFE Luonto-rahaston tukema viisivuotinen Simojoen kunnostus ja suojelu -hanke. Hankkeen tavoitteena on Natura 2000 -verkostoehdotukseen kuuluvan Simojoen suotuisan suojelutason turvaaminen ekologisella kunnostuksella ja maalta tulevaa kuormitusta vähentämällä.

Maataloudesta aiheutuvan hajakuormituksen vähentämiseksi Simojoki-Life hankkeen tavoitteena oli toteuttaa voimakkaimmin kuormitetulle jokialueelle suojavyöhykkeitä 7–9 tilalle. Tilakohtaisesta suojavyöhykesuunnittelusta oli kiinnostunut kaikkiaan viisi jokivarren tilaa, joille laadittiin projektin toimesta suojavyöhykesuunnitelmat. Suunnitelmat luovutettiin tiloille huhtikuussa 2003. Suunnitelmien toteuttamiseksi viljelijät voivat hakea maatalouden ympäristötuen erityistukea.

Hankkeen toivotaan lisäävän jokivarren viljelijöiden halukkuutta perustaa suojavyöhykkeitä sekä aktivoida viljelijöitä hyödyntämään käytettävissä olevia erilaisia rahoituskanavia.

Toteutuneen hankkeen vaikutuksia Simojoen vesistön tilaan seurataan vesistötarkkailun yhteydessä, sillä Simojoen veden laadusta on käytettävissä vedenlaatutietoja pitkältä ajanjaksolta.

*Viljelijä ja suunnittelija
puntaroivat suojavyöhykkeen
tarpeellisuutta ja rajausta.*

*Viljelijä tutustumassa suoja-
vyöhykesuunnitelmaan.*

Mikä on suojavyöhyke?

Suojavyöhyke on peltoalueelle valtaojan tai vesistön varteen perustettava hoidettu alue (lohko), joka on keskimäärin vähintään 15 metriä leveä. Suojavyöhyke on ympäri vuoden kasvipeitteinen, eikä sille saa levittää lannoitteita eikä torjunta-aineita. Alueelle voidaan myös istuttaa pensasryhmiä tai yksittäisiä lehtipuita siten, että avointa viljelymaisemaa ei suljeta.

Suojavyöhyke kannattaa

Vesistöjen ja valtaojien varteen perustettavat suojavyöhykkeet estävät tehokkaasti ravinteiden ja maa-aineksen huuhtoutumista pelloilta vesistöihin ja pohjavesiin. Tutkimusten mukaan suojavyöhykkeisiin sitoutuu vähintään puolet pintavalunnan typestä ja 40 prosenttia fosforista (Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus, MTT). Suojavyöhykkeet hidastavat vesien rehevöitymistä ja vähentävät valtaojien ja rantojen liettymistä.

Vesiensuojelullisten tavoitteiden lisäksi suojavyöhykkeistä hyötyvät niin viljelijä kuin luontokin. Suojavyöhykkeillä on merkitystä maatalousmaiseman elävöittäjinä ja luonnon monimuotoisuus lisääntyy kasvien ja eläinten saadessa lisää elintilaa. Ne parantavat myös kalakantojen ja riistaeläinten elinolosuhteita.

*Suojavyöhykekohde
Simojokivarressa.*

*Suojavyöhykkeen kas-
villisuus monipuolistuu
vuosien kuluessa.*

*Kosteikkoon rajoittuva
suojavyöhykelohko.*

Missä suojavyöhykkeitä tarvitaan?

Suojavyöhykkeet ovat hyödyllisimpiä siellä, missä peltoalueilta tuleva kuormitus on suurinta ja sen vaikutukset haitallisimpia. Suojavyöhykkeille soveltuvia paikkoja ovat:

- * valtaojaan, puroon, jokeen tai järveen jyrkästi viettävät peltolohkot
- * helposti sortuvat rantapellot
- * lohkot ja pellonosat, jotka toistuvasti kärsivät tulvatai vettymishaitoista
- * pohjavesialueella tai vedenottamoiden lähellä sijaitsevat peltolohkot

Suojavyöhyke voidaan perustaa myös viljelyteknisesti hankalille rantapellojen osille, mikäli suojavyöhykkeellä on myös vesiensuojelullinen tarve.

Suojavyöhykkeiden tarpeessa on myös alueellisia eroja. Simojoen varrella jyrkkiä peltolohkoja löytyy harvoin. Suojavyöhykkeen perustaminen voi kuitenkin olla tarpeen myös jokeen viettävälle rantapellolle, tulvaherkälle pellolle, peltopinta-alan luontaisen suojavyöhykkeen puuttumisen perusteella ja peltojen sijoittumisella vesistön läheisyyteen.

Usein jokivarressa viljelyspellot ulottuvat jokipientareelle saakka ja tällöin pelloilta joutuu helposti ravinteita pintavaluntana vesistöön. Myös karjaa laidunnetaan paikoin

Vesistöön jyrkästi viettävä peltolohko.

*Helposti sortuva ranta-
pelto jokivarressa.*

Syöpymiä valtaojassa.

aivan jokirantaan saakka. Kun rantavyöhyke on avoin, kulkeutuu karjan lannan kautta ravinteita, varsinkin typpeä, vesistöön.

Simojoen alueella viljelijä voi katsoa suojavyyhykkeiksi soveltuvia paikkoja Simojoen vesistöalueen peltoalueiden suojavyyhykkeiden yleissuunnitelmasta (v. 2001). Yleissuunnitelmaa on saatavissa Lapin ympäristökeskuksesta. Yleissuunnitelmakartassa on esitetty kohteet, minne suojavyyhykkeitä tulisi perustaa. Suojavyyhykkeen tarvetta voi kuitenkin olla myös sellaisillakin alueilla, joita ei ole merkitty karttaan, koska suunnitelma perustuu pitkälti kartta- ja kuvamateriaaliin. Mahdollisen yleissuunnitelman lisäksi viljelijä voi useimmiten itse selvittää suojavyyhykkeen tarvetta pelloillaan.

Suunnittelu ja haku

Erityistukihakemukseen liitettävän tilakohtaisen suojavaikkesuunnitelman voi laatia omatoimisesti tai sen voi antaa maaseutukeskuksen neuvojan tai muun suunnittelijan tehtäväksi.

Tilakohtaiseen suojavaikkesuunnitelmaan tarvittavia asioita ovat:

- * suojavaikkesuunnitelman sijainti ja koko
- * hankkeen perustelut
- * perustamistoimenpiteet ja niiden aikataulu
- * hoitotoimenpiteet ja niiden aikataulu
- * tulonmenetyslaskelma
- * liitteenä sijaintikartta ja suunnitelmakartta

Sopimus suojavaikkesuunnitelman perustamisesta ja hoidosta voidaan tehdä joko 5 tai 10 vuodeksi ja se voi koskea myös vuokramaata. Hakemus toimitetaan paikallisen TE-keskuksen maaseutuosastolle, joka käsittelee hakemuksen ja suunnitelman sekä hankkii siitä alueellisen ympäristökeskuksen lausunnon. TE-keskuksen maaseutuosasto tekee myönteisissä tapauksissa viljelijän kanssa suojavaikkesuunnitelmaa koskevan sopimuksen.

Suojavyöhykelohkon mittausta GPS-laitteella.

Suojavyöhykkeen perustaminen ja hoito

Suojavyöhykkeen perustamisessa on huomioitava maisematekijät sekä luonnonolot ja maalaji, jotka vaikuttavat vyöhykkeen kasvipeitteisyyteen. Suojavyöhyke perustetaan aina peltomaisemaan, joten valittavien kasvien tulisi sopeutua alueen alkuperäiseen luontoon. Järkevintä on käyttää seudulla luonnostaan kasvavia ja menestyviä lajeja.

Usein suojavyöhyke voidaan muodostaa jo monivuotisten heinäkasvien viljelyssä olevasta pellosta. Perustaminen on myös helppoa, jos heinä voidaan kylvää keväällä suojaviljaan. Valmiit heinä- ja nurmiseokset sopivat erinomaisesti myös suojavyöhykkeiden perustamiseen.

Simojoki-Life hankkeessa suojavyöhykkeiden perustaminen kohdetiloille onnistuu jo olemassa olevasta nurmesta. Muihin perustamistoimenpiteisiin, esimerkiksi lehtipuiden istutuksiin, ei kohdetiloilla nähty tarvetta.

Hallitsematon pensoittuminen suojavyöhykkeellä on aina syytä estää. Kuitenkin kotimaisia, seudulle tyypillisiä pensaita ja lehtipuita voidaan käyttää harkitusti estämään eroosiota, sortumia tai suuria huuhtoutumia.

Suojavyöhykkeen hoitotoimenpiteenä niitto tehdään vähintään kerran vuodessa. Kasvimassa on vietävä pois suojavyöhykkeeltä ja se voidaan hyödyntää esimerkiksi karjan ravintona. Laiduntaminen on sallittua suojavyöhykkeellä, ellei vesiensuojelu aseta esteitä. Laiduntavien eläinten laji ja määrä sekä laiduntamisen ajankohta ja pituus on harkittava tarkoin etukäteen.

Uusissa sopimuksissa voidaan suojavyöhykkeen ja vesistön välisen luonnontilaisen alueen hoitotoimenpiteet liittää suojavyöhykkeeseen. Tarkoituksena on parantaa suojavyöhykkeen vesiensuojelullista tehoa ja sopeuttaa suojavyöhyke luontevasti maisemaan.

Suojavyöhykkeestä maksettava erityistuki

Suojavyöhykkeen perustamiseen ja hoitoon myönnettävä viiden ja kymmenen vuoden sopimuksen erityistuki voi olla enintään 449,90 euroa/sopimushehtaari/vuosi (vuonna 2003). Tuen suuruus määräytyy perustamis- ja hoito- toimien kustannusten ja tulonmenetysten perusteella. Lisäksi sopimusosalalle voidaan maksaa myös luonnon- haittakorvaus.

Kokemuksia Simojokivarresta

Kylillä pidetyissä viljelijätilaisuuksissa tuli selvästi esille viljelijöiden osin myönteinen suhtautuminen suojavyö- hykkeiden tarpeellisuuteen, mutta niiden toteuttaminen nähtiin kohtalaisen ongelmallisena. Alla lueteltuna muu- tamia keskeisiä esille tulleita ongelmakohtia:

- * Nykyinen suojavyöhykeprosessi koetaan kohtalaisen byrokraattiseksi
- * Tilakohtainen hyöty jää rahallisesti pieneksi verrattuna olemassa olevaan tilanteeseen, eli porkkanaa kaivattaisiin
- * Suojavyöhykkeeltä tuleva vähäravinteinen rehu koetaan ongelmallisena esim. korkeatuottoisen lypsy- karjan ruokinnassa
- * Valvonnan aiheuttamat riskit tulivat myös esille
- * Sopivan laidunmaan vähyys talouskeskuksen ympärillä aiheuttaa myös ongelmia, jos näitä yli- laidunnettuja laidunlohkoja vielä pienennettäisiin suojavyöhykkeellä.

Mistä saa lisätietoja

Lisätietoja suojavyöhykkeiden suunnittelusta, maatalouden ympäristönsuojelusta ja erityistuista voi kysyä muun muassa seuraavilta viranomaisilta ja järjestöiltä:

Ranuan kunta, puh. (016) 355 9111

Maaseutuasiamies

Aapiskuja 6 B, 97700 Ranua

Simon kunta, puh. (016) 269 111

Maataloussihteeri

Ratatie 6, 95200 Simo

Lapin ympäristökeskus, puh. (016) 329 4111

Maatalouden ympäristönsuojelu

Hallituskatu 5, 96100 Rovaniemi

Lapin TE-keskus, puh. (016) 368 7000

Maaseutupalvelut

Ruokasenkatu 2, 96200 Rovaniemi

Lapin Maaseutukeskus ry, puh. (016) 331 1700

Tutkijantie 28, 96900 Saarenkylä

Maa- ja metsätalousministeriö, puh. (09) 16 001

Tukiyksikkö

PL 30, 00023 Valtioneuvosto

Opas suojavyöhykkeen perustamisesta ja hoidosta löytyy osoitteesta:

http://www.mmm.fi/tuet/ohjeet_oppaat_tiedonannot/oppaat/ymparisto/maatalouden_ymparistotukioppaat/

Teksti: Suvi Nenonen
Taitto: Kyllikki Koskela
Tekninen apu: Hannu Lehtomaa
Kuvat: Aarno Torvinen,
sivun 5 ylempi kuva: Suvi Nenonen
Ilmakuva: Tapani Honkanen/Seitap Oy
Paino: Tornion Kirjapaino, 2004

Lisätietoja:
Lapin ympäristökeskus
PL 8060, 96101 Rovaniemi
puh. (016) 329 4111
www.ymparisto.fi/lap